

Sól rzeki/Salt of the River

Diana Lelonek, Adam Przywara

Dokumentacja złożona do konkursu
na kuratorski projekt wystawy w Pawilonie Polskim
na 61. Międzynarodowej Wystawie Sztuki
w Wenecji w 2026 r. (fragment)

Kuratorski projekt wystawy w Pawilonie Polskim na 61. Biennale
Sztuki w Wenecji w 2026 roku

Sól Rzeki / Salt of the River

Godło: Odra

Sól Rzeki

26 lipca 2022 roku, na pograniczu województw opolskiego i dolnośląskiego, w Odrze zaczęto zauważać śnięte ryby. W kolejnych tygodniach w rzece zginęły miliony organizmów. Jako bezpośrednią przyczynę katastrofy ekologicznej do dziś wskazuje się toksynę wydzielaną przez złotą algę (*Prymnesium parvum*), uwalnianą, gdy do środowiska wodnego trafia zbyt duża ilość soli. Jednocześnie wciąż zdarza się, że przez zrzuty wody ze śląskich kopalń woda w Odrze bywa miejscami bardziej słona niż Bałtyk.

Jedne z pierwszych fotografii wykonanych przez kobietę powstały w podobnej konstelacji materii organicznej i minerałów. W październiku 1843 roku angielska botaniczka Anna Atkins opublikowała album zatytułowany „Photographs of British Algae: Cyanotype Impressions”. Seria powstała przy użyciu świeżo wynalezionej techniki cyjantypii – Atkins nasświetlała wyciągnięte z wody algi na papierze nasączonym roztworem soli żelaza.

Wielkoskalowa instalacja „Sól Rzeki” autorstwa Diany Lelonek czerpie z tej tradycji fotografii przyrodniczej, rozwijając techniki wrażliwości i środki wyrazu, które pozwalają przedstawić śmierć Odry – jedną z setek katastrof nadających globalnemu ociepleniu klimatu bezpośredni, namacalny wymiar. W miejsce obiektywizmu fotografii naukowej, fetyszyzacji cierpienia fotografii dokumen-

talnej czy romantyzmu malarstwa krajobrazowego, artystka rozwija język, który ma pozwolić na przeżycie żałoby po utraconych istotach, upomnieć się o sprawiedliwość ekologiczną i uwrażliwić na to, co dopiero nadejdzie.

Centralnym elementem ekspozycji w Pawilonie Polonia będzie wielkoformatowa tkanina, na której naświetlone zostaną fotografie przy użyciu eksperymentalnych technik opracowanych przez artystkę. Bazując na cyjantypii i innych technikach szlachetnych, Lelonek „wywoła” krajobraz Odry po katastrofie, używając substancji bezpośrednio z niego pozyskanych: miedzi, soli i innych pigmentów wyodrębnionych z wody, barwników z alg czy błota z dna rzeki. Fotografie ukażą między innymi widoki zakładów przemysłowych i wydobywczych, których odpady zabiły ekosystem rzeki w 2022 roku, a teraz posłużyły do wykonania odbitek. Mimo powracającego co lato zagrożenia kolejną katastrofą, do dziś nieuregulowane pozostają zrzuty zasolonej wody dołowej do dopływów Odry.

Dystans między odbiorcą obrazu a oglądanym krajobrazem jest cechą charakterystyczną zarówno malarstwa pejzażowego, jak i fotografii dokumentalnej – także tej podejmującej temat skutków ocieplenia klimatu. Instalacja „Sól Rzeki” kultywuje alternatywny język wrażliwości na środowisko po katastrofie i empatii wobec istot je zamieszkujących, rozwijając w warstwie obrazu to, co kuratorka biennale Koyo Kouoh określiła mianem „tonacji minorowej”. Jednocześnie

instalacja odnosi się bezpośrednio do kontekstu Wenecji, gdzie zakwit alg – podobnie jak w Bałtyku – stanowi realne zagrożenie dla życia całego ekosystemu, w tym ludzi. Wrażliwość rozwijana przez pracę artystki jest również skrajnie aktualna w kontekście anomalii pogodowych nawiedzających coraz to nowe regiony z rosnącą częstotliwością.

Diana Lelonek (ur. 1988) jest artystką multimedialną, której twórczość odnosi się do katastrofalnych skutków kultu wzrostu, ślepo wyznawanego we współczesnej gospodarce. W swoich projektach łączy fotografię z materią znaną w terenie, często współpracując z osobami ze środowisk naukowych i aktywistycznych. Jej najnowsze prace zmierzają do dalszego zbliżenia rzeczywistości materialnej i fotograficznej odbitki – między innymi poprzez użycie alg i substancji organicznych w procesie wywoływania wielkoformatowych obrazów na tkaninie. Jej prace prezentowane były m.in. w Kunstmuseum w Bonn oraz w Tinguely Museum w Bazylei.

Salt of the River

On July 26, 2022, on the border of the Opole and Lower Silesian voivodeships, dead fish began appearing in the Odra River. In the following weeks, millions of aquatic organisms perished. To this day, the direct cause of the ecological disaster is identified as a toxin released by golden algae (*Prymnesium parvum*), which blooms when excessive amounts of salt enter the aquatic environment. Even now, discharges from Silesian coal mines can make the river water saltier than the Baltic Sea.

Some of the earliest photographs taken by a woman emerged from a similar constellation of organic matter and minerals. In October 1843, English botanist Anna Atkins published an album titled „Photographs of British Algae: Cyanotype Impressions“. The series was created using the newly invented cyanotype technique—Atkins exposed algae extracted from water onto paper coated with a solution of iron salts.

The large-scale installation „Salt of the River“ by Diana Lelonek draws on this tradition of scientific nature photography, expanding its tools and sensitivities to portray the death of the Odra—one of hundreds of disasters that give climate change a direct, tangible dimension. Rather than relying on the objectivity of scientific photography, the fetishisation of suffering in documentary images, or the romanticism of landscape

painting, the artist develops a language that allows for mourning lost beings, advocating for ecological justice, and sensitizing us to what is yet to come.

The central element of the exhibition in the Polonia Pavilion will be a large-format textile onto which images will be exposed using experimental techniques developed by the artist. Drawing on cyanotype and other alternative photographic processes, Lelonek will “develop” the post-disaster landscape of the Odra using substances taken directly from the river: copper, salt, pigments extracted from the water, dyes made from algae, and riverbed mud. The photographs will depict, among other things, industrial and mining facilities whose waste killed the river’s ecosystem in 2022—and which now serve to produce the prints. Despite the recurring threat of another disaster every summer, the discharge of saline mine water into the Odra’s tributaries remains unregulated to this day.

The distance between the viewer and the landscape depicted is a hallmark of both landscape painting and documentary photography—even when addressing the consequences of climate change. River Salt cultivates an alternative visual language of environmental sensitivity after disaster, and empathy toward the beings who inhabit it, developing what Venice Biennale curator Koyo Kouoh has described as a “minor tonal register.” At the same time, the installation refers directly to the context of Venice itself, where algal blooms—just like in the Baltic—

pose a real threat to the life of the entire ecosystem, including humans. The sensibility nurtured by Lelonek’s work is all the more urgent in the face of increasingly frequent weather anomalies affecting ever more regions.

Diana Lelonek (b. 1988) is a multimedia artist whose work addresses the catastrophic consequences of the cult of growth blindly pursued in contemporary economies. Her projects combine photography with found material from the field, often in collaboration with scientists and activists. Her recent work moves toward a further convergence of material reality and photographic print—using algae and organic substances to develop large-scale images on textiles. Her works have been exhibited at institutions such as the Kunstmuseum in Bonn and the Tinguely Museum in Basel.